

TÜRK SOSYOLOGLARI

SOS312

KISA ÖZET

1.ÜNİTE Ziya Gökalp ve Prens Sabahattin

ZIYA GÖKALP

Ziya Gökalp'in Hayatı

Ziya Gökalp 23 Mart 1876 yılında Diyarbakır'da doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini Diyarbakır'da tamamladı.1900-1909 yılları arasında Diyarbakır'da yaşadı ve kendisini sosyal bilimler alanında yetiştirdi. 1909'da Selanik'te yapılan İttihat ve Terakki Partisi Kongresi'ne Doğu illerini temsilen katıldı.1914 yılında Sosyoloji Kürsüsü'nü kurarak üniversitede "İçtimaiyat" dersleri vermeye başladı. 1919'da tutuklanarak Malta'ya gönderildi. Malta dönüşü Ankara yönetimine katıldı ve 1923'te yeniden milletvekili oldu. Türk sosyolojisinin Kurucusu Ziya Gökalp 25 Ekim 1924'te İstanbul'da öldü.

Görüşlerinin Biçimlenişi ve Sosyoloji Anlayışı

Ziya Gökalp ilk düşünsel etkileri ve sosyolojik görüşlerinin alt yapısını babası Tefvik Bey, amcası Hasip Bey, fen bilgisi hocası Yorgi Bey ve daha sonra tanıştığı Naim Bey'den almıştır. Babası Tefvik Bey, Batı tarzı bir eğitim almasını sağlayarak onun Batılı liberal görüşlerle vatanseverlik ve dini inançları uzlaştırmasında; amcası Hasip Bey, Arapça ve Farsça öğrenerek İslam felsefesi, İslam hukuku ve Doğu düşüncesiyle tanışmasında; Dr. Yorgi Bey, bir toplumda reform yapmadan, rejim değişikliğine gitmeden yapılanların kalıcı olması için o toplumun en iyi şekilde incelenmesi ve tanınması için bilgi sahibi olmanın gerekliliği konusunda Naim Bey de hangi ilkelerin, görüşlerin bir milleti uygarlığa götürebileceğinin araştırılarak millete telkin edilmesinin gerekliliği, açık bir program dâhilinde elde edilen kazanımların ve meşrutiyet değerlerinin halk desteği sağlanarak korunması gerektiği noktasında Gökalp'in görüşlerinin oluşmasında, onun sosyolojiye, milliyetçi Doğu ve Batı düşüncesini birlikte değerlendirme anlayışına yönelmesine yol açmışlardır.

Ziya Gökalp Diyarbakır ve Selanik'te bulunduğu yıllarda pek çok Avrupalı sosyolog, felsefeci ve düşünürü okumasına karşın, Fransız sosyologu Emile Durkheim'in görüşlerinin etkisinde kalmış ve onun görüşlerini Türkiye'ye aktararak temsilciliğini yapmıştır. Türkiye'ye aktarılan sosyoloji Batı'da olduğu gibi düzen içerisinde ve ilerlemeci bir anlayışla, yani Avrupa'daki eğilimleri temsil edecek ekoller şeklinde olmalıdır. Bu konuda en uygun ekol de Fransa'da A. Comte - E. Durkheim önderliğinde geliştirilen Sosyolojizm ekolüdür. Ziya Gökalp de Türkiye'ye Sosyolojizm ekolüne dayalı bir sosyoloji anlayışı, yani E. Durkheim'in sosyoloji görüşlerini aktarır; toplumu, devlet kurumlarını bu görüşleri rehber alarak şekillendirmeye çalışır.

Ziya Gökalp; toplumcu, dayanışmacı, ilerlemeci, milliyetçi, Batıcı ve laik bir sosyologtur. Bu özellikleri ile Batı tipi bir toplum modeli oluşturmaya çalışır. Ziya Gökalp sosyolojiyi evrensel ve milli sosyoloji olmak üzere iki kısma ayırır. Evrensel sosyoloji, pozitivist anlayış doğrultusunda, toplumların yapısını, işleyişini ortaya çıkaracak, toplumların ilerlemesinde etkili olan genel geçer yasalara ulaşmayı amaçlar. Ziya Gökalp Batıcılık, İslamcılık ve ulusçuluk görüşlerini sentezleyen ilk sosyologtur. "Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak" ve "Türkçülüğün Esasları" onun en bilinen eserleridir.

Milliyetçilik Anlayışı

Ziya Gökalp sosyoloji aracılığı ile Batıcı ve milliyetçi değerlerle biçimlenmiş bir toplum oluşturmaya amaçlar. Buna göre toplumların evrimsel ilerleme aşamasının son basamağı ulusal toplum ve devlet aşamasıdır. O nedenle tüm kurumlarının milliyetçi özelliklere sahip olduğu

bir devlet oluşturmak gerekmektedir. Gökalp'e göre, kültürü bir toplumdaki din, dil, ahlak, hukuk, siyaset, sanat, ekonomi, eğitim gibi kurumların toplamı olarak tanımlamak gerekir. Millet de bir kültür zümresidir. Kültürün en belirgin bileşenleri dil ve dindir. Gökalp'e göre dil ve din Türk ulusunun ayrılmaz parçalarıdır.

Gökalp bir kültür milliyetçisidir ve asla ırkçı değildir. O, ırk ve ırkçılığı bilimsel tezler kullanarak reddeden nadir sosyal bilimcilerden biridir. İrçılık karşıtı bir milliyetçilik anlayışı geliştiren Gökalp, Türkçülük ülküsünü yakından uzağa, gerçekten ideale doğru; Türkiyecilik, Oğuzculuk ve Turancılık şeklinde sıralar. Gökalp'e göre millet; soyla, budunla, coğrafya ile siyasetle ilgili bir topluluk değildir. Millet; dil, din, ahlak ve estetik bakımdan ortak olan, yani ortak duygular taşıyan, aynı eğitimi almış bireylerden oluşan kültürel bir topluluktur.

Kültür-Uygarlık Ayrımı

Ziya Gökalp'in Türk sosyolojisine kazandırdığı önemli görüşlerden biri de kültür uygarlık ayrımıdır. Ziya Gökalp kültür-uygarlık ayrımı Batılı sosyologların gelişmişgelişmemiş, az gelişmiş, Doğu-Batı toplum ayrımlarına karşılık ürettiği bir açıklama biçimidir. Kültür Doğu'da, uygarlık Batı'dadır. Kültür ulusal, uygarlık uluslararasıdır. Kültür; çevreye, yerele; uygarlık merkeze aittir. Hisler, değerler, ülküler, gelenekler, töreler, güzel sanatlar, ahlak, sözlü ve yazılı edebiyat, dil, din, hukuk, iktisat ulusun kültürünü oluşturur.

Ziya Gökalp, kültürü oluşturan bileşenlerin aynı zamanda uygarlığı oluşturduğunu, kültürle uygarlığın ayrıştırılmayacağı gerçeğini de kabul eder. Akıl, bilgi, yöntem gibi unsurların kültürde olmadığını söylemek mümkün değildir. Diğer yandan, kültürü oluşturan unsurlar birkaç ulusun ortak paydasına dönüşmesi ile uygarlığın bileşenleri olabilir. Gökalp'e göre kültür uygarlığa mal edilmedikçe, ulus tarafından benimsenemez.

Halkçılık Anlayışı

Gökalp sosyolojisinde halkçılık milliyetçiliğin ikiz kardeşi olarak yerini alır. Ziya Gökalp, milliyetçi ve halkçı görüşleri beraber değerlendirmiştir. Halkçılık, halka dayanmaktır. Halk, saşığı koruyan kesimdir. Bilim; ırklar, cinsler, uluslar, kastlar ve sınıflar arasında eşitsizliklerin yapay olduğunu göstermiştir. Ziya Gökalp'e göre, her toplumun iki uygarlığı vardır: Resmi uygarlık ve halk uygarlığı. Milletın ruhunu halk, bedenini hükümet oluşturur. Hükümet; kabine, meclis, ordu, idare ve vilayet meclislerinden, mektepler gibi işlerin sıkı kurallara bağlandığı teşkilatlardan, divanlardan ibarettir.

Dil ve Edebiyat Konusundaki Görüşleri

1911'den itibaren dil sorununu ciddiye alan Ziya Gökalp, ulusalcı bir dil ve edebiyat anlayışına sahiptir. Ona göre, dil ulusun temelidir. Sanat, kültür, düşünce, hukuk, din gibi toplumsal bileşenler dil aracılığı ile ifade edilir. Yeni Türk dili mutlaka sadeleştirilmelidir ki tüm yurttaşların anlayabileceği bir dil haline gelsin. Halkçılık ile dil arasında zorunlu bir etkileşim vardır. O nedenle dili yabancı dillerin işgalinden kurtarmak temel hedeflerden biri olmalıdır. Dilin sadeleştirilmesi ve ulusallaştırılması konusunda, Orta Asya Türk toplumlarını değil, İstanbul'da konuşulan Türk ağzını esas alan Gökalp, İstanbul ağzının milli dil sayılmasının Avrupa uygarlığı içinde bir Türk kültürü yaratmaya çalışan Türk ulusu açısından yararlı olacağını belirtir.

Ziya Gökalp'e göre dil ve din ulusallığın en büyük ve en önemli bileşenleridir. Dil toplulukları aynı zamanda devlet ve yurt kavramlarını da kapsar. Dil, toplumsal yaşamın tabanı, manevi-yatın dokusu, kültür ve uygarlığın temelidir. Ziya Gökalp, Türk diline giren Arapça ve Farsça

kelimelerin Türkçeden çıkarılmasından yanadır. Ancak Türkçeleşmiş, Türkçenin malı olmuş yabancı kelimelerin dilden çıkarılmasına karşıdır. Ona göre dildeki aşırı sadeleştirme çabaları, Türkçeye arılık, açıklık ve sadelik getirmek yerine, karışıklığa, dilin canlılığının kaybolmasına yol açar.

Din Sosyolojisi Üzerine Düşünceleri

Ziya Gökalp düşünsel yaşamının tüm dönemlerinde, toplumsal bir kurum olarak dine büyük bir önem vermiş ve hiçbir zaman dini geri plana atmamış; dinin toplum üzerindeki etkilerini anlamaya ve açıklamaya çalışmıştır. O, dinin bir inanç işi olduğunu belirtmekle birlikte, sosyolojik özellikleri ve toplumsal yararları konusunda da araştırılmasının önemini ortaya koyarak dinin bilimsel açıdan araştırılmasının önünü açmıştır. Din, eğitim açısından da yararlı kurumlardan biridir.

Eğitim Sosyolojisi

Ziya Gökalp'e göre, ilkel toplumlardaki eğitim millî olmakla birlikte kısmi; bugünün eğitimi aşırı ölçüde uluslararasıdır. Okullarda millî kültür değil, uluslararası uygarlık verilmektedir. Türkiye'nin bir yanda kozmopolit, diğer yanda mektep ve medreseye dayalı eğitim sistemi, bireylerin ahlak ve özlerini bozmaktadır. Türkiye'de üç tip okul bulunmaktadır: Batı tipi okullar, medreseler ve yabancı okullar. Oysa tek bir eğitim sistemi olmalıdır. Ziya Gökalp'e göre eğitim, bir toplumda yetişmiş neslin henüz yetişmekte olan nesile fikirlerini ve hislerini vermesidir. Milliyetçi bir eğitim anlayışını esas alan Gökalp, bireyin kültüre uyumunun eğitim, teknolojiye uyumunun ise öğretimle olduğunu belirtir. Bu bağlamda kültür millî, teknoloji uluslararasıdır.

Ekonomi Sosyolojisi

Ziya Gökalp milliyetçi, korumacı, devletçi ve dayanışmacı bir ekonomi anlayışını 1910'lardan itibaren oluşturmaya başlamıştır. II. Meşrutiyet döneminde devletçi bir ekonomi anlayışı benimsemiş ve Batılı anlamda "millî burjuva" oluşturulması için çaba harcamıştır. Bu bağlamda, ulusal burjuva yaratma adına devletçiliği ve millî ekonomi anlayışını kabul eden Gökalp, sosyalizme, sınıfı toplum yapısına, sınıfsal bilincin gelişmesine karşı çıkmıştır. Sınıfsal dayanışma yerine mesleki dayanışmayı ve mesleki temsil sistemini esas almıştır. Ulusal bir burjuva sınıfı oluşturmak milliyetçiliğin temel söylemlerinden biridir. Ziya Gökalp de "millî burjuva" ziyi yaratacak olanakların oluşması için çalışır. Gökalp'e göre hangi ulusta hükümet ekonomik sınıflara dayanırsa orada güçlü olur.

Batılılaşma Açısından Eski Türklerin Önemi ve Kadın Hakları

Günümüzde Batı toplumlarında yer alan çağdaş yaşam biçimine ait ne varsa bunların eski Türk toplumlarında da olduğu iddia edilir. Örneğin demokrasi, özgürlük ve eşitlikçi yaşam biçimi, kadın hakları ve benzeri alanlarda Batılı toplumlar ile eski Türk toplumları arasında paralellik kurulur. Bu konuların başında da kadının toplum içerisindeki eşitlikçi konumu gelmektedir. Ziya Gökalp, ulusal bir toplum oluşturma yolunda kadın haklarına büyük önem verir ve bu anlayışını yerleştirmek için de eski Türklerdeki kadınların sahip oldukları haklara dikkat çeker. Günümüzün ileri toplumlarında bulunan özelliklerinin eski Türklerde de bulunduğunu belirtir.

Türk Sosyolojisine Katkıları

Sonuç olarak; sosyolojinin bilim olarak ülkemize yerleşmesinde Ziya Gökalp'in yeri ve çabaları tartışılmayacak kadar önemli ve nettir. Sosyoloji Gökalp aracılığı ile üniversiteye girmiş, üniversitede bir araştırma enstitüsüne ve süreli yayına kavuşarak kurumsallaşma yolunda önemli bir adım atmıştır. Yine Gökalp'in yetiştirdiği ve teşvik ettiği bilim insanları onun bilimsel eğilimleri doğrultusunda birçok sosyal bilim alanını üniversitede faal hale getirmişlerdir. Gökalp sosyoloji dışında, diğer sosyal bilim alanlarının kuruluşunu teşvik etmekle kalmamış, sosyolojide de önemli isimler yetiştirmiş, onlar aracılığı ile Sosyolojizm ekolünü çok uzun yıllar ülkede egemen kılmıştır.

PRENS SABAHATTİN'İN SOSYOLOJİK GÖRÜŞLERİ

Hayatı

Prens Sabahattin 1879'da İstanbul'da doğdu. Özel bir eğitim aldı. Osmanlı aydınlarının çoğunluğunu etkileyen materyalizm, sosyal Darwinizm ve pozitivismden o da etkilendi. Düşüncelerinin şekillenmesinde babasının etkisi önemlidir. Fransa'da sosyoloji ve Science Sociale ekolü ve onun temsilcileri ile tanıştı. Bu ekolün önde gelen isimlerinden Frederic Le Play, Henri de Tourville ve Edmond Demolins'in görüşlerini benimsedi. 1924 yılında, Osmanlı hanedanlık mensuplarının yurt dışına çıkarılmasına ilişkin yasa gereği ülkeden çıkarılan Prens Sabahattin, ölüm tarihi olan 1948'e kadar çalışmalarını Avrupa'da sürdürdü. Prens Sabahattin'in en önemli eserinin adı "Türkiye Nasıl Kurtarılabilir?" dir.

Science Sociale Ekolü

Bugünkü bilimler deney ve gözlem yönteminden doğmaktadır. Bu bilimlerden bir kısmı yalnız gözleme, bir kısmı da her ikisine birden dayanmaktadır. Science Sociale'yi yaratan gözlem yöntemidir. Ancak bilimsel gözlem, sıradan gözlemlerle karıştırılmamalıdır. Belirli bir konuyla ilgili gözlemlerin bilimsel olabilmesi için, o konuyu meydana getiren olayları ortalama olarak değil, kökten kavrayacak bir çözümleme yöntemi edinmek gerekir. Bu tür bir yöntemle sahip olmaktan doğacak buluşlar, aynı yönde yürüyerek çoğalmakla bir sınışama, bir bileşim yaratır.

Toplumsal Değişme Anlayışı

Prens Sabahattin'e göre Türkiye'nin eğitim ve yönetim gibi iki temel sorunu bulunmaktadır. Türkiye'nin yönetim sorununun çözümü, ülkenin idari yapısının merkezîyetçi yapıdan âdemi merkezîyetçi yapıya doğru değiştirilmesiyle çözülebilir. Türkiye'nin yönetim yapısı ile birlikte eğitim anlayışının da değişmesi gerekmektedir. Kamucu toplumsal yapının bireycilik lehinde değiştirilmesi, mevcut tüm sorunların çözümü anlamına gelmektedir. Toplumsal yapı değiştirilmeden yönetim biçiminin değiştirilmesi bir işe yaramayacak, mevcut sorunları çözemeyecektir. Meşrutiyet yönetim biçimi İspanya'da da var, İngiltere'de de Amerika Birleşik Devletleri'nde de Amerika kıtasının Orta ve Güney'indeki devletler de cumhuriyetle yönetiliyor. Oysa bu devletler arasında korkunç derecede farklılıklar bulunmakta. Bu korkunç farklılıklar hükümet biçiminin aynı olmasından değil, sosyal yapılarındaki ayrılıktan ileri gelmektedir.

Âdemimerkezîyetçi Yönetim Anlayışı

Prens Sabahattin toplumsal sorunların çözümünü "yapı" değişimine bağlar ve bu değişimin iki kaynağından birinin âdemimerkezîyetçi yönetim biçimi olduğunu belirtir. Bireyci toplumlarda ihtiyaçtan doğan ve halkın kendi kendini idare etmesi sonucuna ulaşan idare tarzına, âdemimerkezîyetçi yönetim denilmektedir. Âdemimerkezîyetçi bir yönetimde merkez, ülke-

nin her tarafına birden aynı emri vermez. Bütün işler, türüne, genişlik ve karmaşıklığına göre ayrılır. Bu işlerin yönetimi, yetkili kurullar tarafından, yerinde ve zamanında ayrı ayrı yüklenilerek yürütülür. Âdemimerkeziyetçi anlayışın siyasi alanı kapsamadığını belirten Prens Sabahattin bu görüşü ile çelişecek şekilde idari yerinden yönetimin işleyebilmesi adına, bu yönetimlere ayrı bir hukuk, ayrı bir ekonomik özerklik, hatta yerel kolluk güçleri talep etmektedir.

Eğitim Konusundaki Görüşleri

Prens Sabahattin'in görüşleri çerçevesinde istenilen toplumsal değişimin merkezinde eğitim bulunmaktadır. Onun toplumsal kurtuluş reçetesi, sosyal yapıyı bir bütün olarak, alt yapı kurumlarını yeniden biçimlendirmektir. Bunun yolu da eğitimden geçmektedir. Prens Sabahattin'e göre, bireyci-girişimci toplumsal yapıya geçmek için değiştirilmesi gereken alanlardan biri de eğitimidir. Eğitim sisteminin şimdiye kadarki amacı, devlete memur yetiştirmek olmuştur. Eğitim sistemi ile hiçbir yeteneği ortaya çıkarılmayan gençlerimiz, zenginliğin kaynağı olan tarım, sanayi ve ticarete yöneltmek yerine geçimlerini memuriyette aramaktadırlar.

Ekonomik Konulara İlişkin Görüşleri

Prens Sabahattin, sınıfı toplumsal yapı, özel yatırımların ve burjuva sınıfının teşviki, ademi merkeziyetçi bir ekonomi anlayışı yanında özel mülkiyete dayalı çiftliklere ve malikânelere dayalı büyük tarım işletmelerini esas alan liberal bir ekonomi anlayışının öncü savunucularından biridir. Yine Prens Sabahattin, ülkenin kalkınması için kızların da bireyci eğitimden geçirilerek üretim hayatına katılmalarını kalkınma açısından zorunlu görmektedir. Türkiye'nin toplumsal geleceği, memur adayı olan aydınların çoğalmasından değil, bireysel girişkenliği ile tarım alanında güçlü bir üretim artışı gerçekleştirecek ve sosyal çevrenin gelişmesini sağlayacak aktif ve azimli aydınların yetiştirilmesine bağlıdır.

Din Sosyolojisi Üzerine Görüşleri

Dinsel alanı da bireyci ve bütüncü yapıya göre değerlendiren Prens Sabahattin, dinin de topluma olumlu veya olumsuz yansımalarının toplumsal özelliklere bağlı olduğunu iddia eder. Prens Sabahattin'e göre dinin toplumsal yapı ile bağıntısını görmek için aynı dinin farklı toplumlardaki uygulamalarına bakmak gerekir. Örneğin, Protestanlık bütüncü toplumlarda baskıcı, bireyci toplumlarda özgürlükçüdür. Bütüncü yapılarda kötüye kullanıldığı için bir baskı aracı olma derecesine düşen ve zamanla aynı oranda güçlü tepkiler doğuran dinler, bireyci yapılarda kişisel bağımsızlığa saygı gösterdiği ve bu yapıyla birlikte geliştiği için büyük bir sosyal ihtiyacı karşılamakta, kamuoyunun saygısını kazanmaktadır.

Türk Sosyolojisine Katkıları

Prens Sabahattin'in temsil ettiği Science Sociale ekolü, yöntem anlayışı ve özellikle siyasal görüşleriyle etkili olmuştur. Prens Sabahattin'in Science Sociale ekolü adına savunduğu fikirler, Ziya Gökalp'in toplumsal değişme adına önerdiği ara aşamalara gerek duymadan, ülkenin siyasal-toplumsal düzenini toptan Anglo-Sakson Batı dünyasına benzetmeye çalışan düşünceleri içerir. Prens Sabahattin'in sosyolojik görüşleri de Türkiye'de birçok devamcı bulmuştur. Ekolün ve Prens Sabahattin'in görüşlerini sosyolojide izleyenler arasında Mehmet Ali Fıevki Sevündük, Selahattin Demirkan, Tahsin Demiray, Nezahat Nurettin Ege yer almaktadır. Nurettin Fıazi Kösemihal, Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, Cahit Tanyol, Cavit Orhan Tütengil, Hilmi Ziya Ülken ve Ankara ekolü sosyologları da Science Sociale'den ve dolayısı ile Prens Sabahattin'in özellikle yöntem anlayışından etkilenmişlerdir.

Bu Özetin tamamını,Çıkmış Sorularını,Deneme Sorularını adresinize gönderiyoruz!...

Tıklayınız

<https://www.kolaysinavlar.com/turk-sosyologlari-ady212u?search=SOS312U>